

چگونه یک تحقیق مروری انجام دهم؟

پدیدآورده (ها) : منصوریان، یزدان؛ وفائیان، امیر
اطلاع رسانی و کتابداری :: کتاب ماه کلیات :: اردیبهشت 1393، سال هفدهم- شماره 197
از 85 تا 90
آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1008992>

دانلود شده توسط : هادی نجف نسب
تاریخ دانلود : 25/08/1393

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

چگونه یک تحقیق مروری انجام دهیم؟

■ امیر وفائیان ۱

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی

■ دکتر یزدان منصوریان ۲

دانشیار دانشگاه خوارزمی

بینش‌هایی نوین دربارهٔ موضوعی مشخص حرکت می‌کند. از اینرو، هدف محقق مروری این است که متون مرتبط با موضوع جستجو را مرور و نقد نماید؛ تا ارزیابی خود را از تحقیق و روش‌هایی که پیش از این در حوزهٔ مورد نظر به کار رفته‌اند، نشان دهد. انجام تحقیق مروری نظام‌مند بوده و به جستجو، نقد و ترکیب متون می‌پردازد تا خلاء و شکافی را که در تحقیقات موجود است، نشان داده و سؤال تحقیق پیشنهادی را توجیه کند.

تحقیق مروری، همانند دیگر روش‌های تحقیق، ابتدا به شناسایی سؤال تحقیق می‌پردازد. سپس بر اساس آن به جستجو و تحلیل متون مرتبط پرداخته تا با استفاده از یک رویکرد نظام‌مند بتواند به سوال تحقیق پاسخ دهد. از آنجا که هر بخش از اطلاعات، در کنار سایر اطلاعات مرتبط دیده می‌شود و یافته‌های مقالات تحقیقی به صورت مجزا برای تصمیم‌گیری کافی نیست، انجام چنین مروری منجر به ایجاد بینش‌های نوین و مشاهدهٔ تصویر جامع از پژوهش‌ها می‌شود. به سخنی دیگر، اگر شما یک تحقیق منفرد را تنها به عنوان بخشی از یک تصویر در نظر بگیرید، تحقیق مروری با کنار هم گذاشتن بخش‌های کوچک تصاویر، می‌تواند تصویر کامل را نشان دهد. بدین ترتیب، به جای قضاوت بر اساس یک بخش کوچک از اطلاعات منتشرشده، بر اساس روابط مطرح‌شده توسط نویسندگان مختلف می‌توان یک قضاوت علمی انجام داد. از اینرو، تحقیق مروری به انبوهی از تحقیقات معنا می‌بخشند، به گونه‌ای که خواننده از مطالعهٔ تک‌تک تحقیقاتی که در خصوص یک موضوع خاص وجود دارد، بی‌نیاز می‌شود.

در برخی از منابع روش تحقیق و آئین نگارش علمی (برای مثال حری، ۱۳۸۸، ص ۱۸۲)، مقالهٔ مروری در قسمت انواع مقالات از لحاظ نوع داده‌ها و نحوهٔ تدوین، به همراه سه نوع دیگر: مقالهٔ تحقیقی، مقالهٔ تحلیلی (نظری) و مقالهٔ گردآوری تقسیم‌بندی شده است. مقالهٔ تحقیقی، که به مقالهٔ تحقیقی اصیل نیز معروف است، به مقاله‌ای گفته می‌شود که متکی بر یافته‌های دیگران نیست و از آنجا که یافته‌های پژوهش انجام‌یافته را منعکس می‌کنند، گزارش تحقیق نیز نامیده می‌شوند. در مقابل، مقالهٔ گردآوری صرفاً به انعکاس دیدگاه‌های مختلف در نوشته‌های مرتبط با موضوعی

■ آویارد، هلن. چگونه یک تحقیق مروری انجام دهیم؟ راهنمای کاربردی انجام پژوهش، پایان‌نامه و نگارش مقالات مروری در علوم اجتماعی و پزشکی. ترجمهٔ پویا صرامی و فردین علی‌پور گراوند. تهران: جامعه‌شناسان، ۱۳۹۰. ۲۲۴ص. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۹۹-۸۹-۱

اثر اصلی

■ Aveyard, Helen (2010). *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide*. Open University Press. 184 p.

مقدمه

در چند دههٔ اخیر، تحقیق مروری، به یکی از روش‌های تحقیق مهم تبدیل شده است (بیانیهٔ مأموریت ناشر نقد سالانه^۳). به طوری که اهمیت آن پیوسته در حال افزایش است. تحقیق مروری، مطالعهٔ جامع و تفسیر متونی است که موضوعی خاص را بررسی می‌کنند. به نوعی ارزشیابی انتقادی مطالب انتشار یافتهٔ قبلی است. این شکل از تحقیق، با ترکیب نتایج پژوهش‌های مختلف برای رسیدن به

معتبر سیچ^۷ به قلم هارت^۸ در سال ۲۰۰۲ منتشر شده است و تأکید آن بر پژوهش مروری در حوزه علوم اجتماعی^۹ است.

درباره نویسنده

در حال حاضر دکتر هلن آویارد^{۱۰} عضو هیئت علمی دانشگاه بروکس آکسفورد^{۱۱} در حوزه پرستاری است. پیش از این وی بورس تحصیلی خود در دوره دکتری را از دانشگاه کالج سلطنتی انگلستان^{۱۲} دریافت کرده بود و تحقیق خود را درباره «بررسی راه‌های رضایتمندی پرستاران قبل از روند مراقبت‌های پرستاری» انجام داد. وی در زمینه‌های اخلاق پرستاری و پژوهش‌های مراقبت بهداشتی دارای تألیف‌های گسترده‌ای است.^{۱۳} در سال ۲۰۱۲ موفق به دریافت جایزه انجمن پزشکی بریتانیا شد. دکتر آویارد، همچنین دارای بیش از ۱۳ مقاله علمی، ۷ کتاب و ۶ ارائه مقاله در همایش‌های علمی و بین‌المللی است. وی در حال حاضر همزمان با تدریس در دوره‌های کارشناسی، به تدریس و راهنمایی پایان‌نامه در مقطع دکتری و کارشناسی‌ارشد مشغول است.^{۱۴}

درباره مترجمان

فردین علی‌پور^{۱۵}، که در زمان ترجمه کتاب دانشجوی دکترای مددکاری اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران بوده است، ترجمه نیمه اول کتاب را بر عهده گرفته است. وی تألیف سه مقاله علمی فارسی را در کارنامه پژوهشی خود دارد. همچنین، دکتر پوریا صرامی^{۱۶} که مدرک دکتری پزشکی خود را در سال ۱۳۸۰ و دکتری جامعه‌شناسی خود را در سال ۱۳۸۸ از دانشگاه نائینگهام^{۱۷} انگلستان اخذ نمود^{۱۸}، نیمه دوم کتاب را ترجمه کرده است. مطالعات وی در زمینه جامعه‌شناسی سلامت و پزشکی بیش از یک دهه است. ایشان تا کنون بیش از ۴۰ اثر علمی، شامل ترجمه و تألیف کتاب و نیز مقالات علمی در نشریات معتبر بین‌المللی چاپ کرده‌اند. همچنین، در کشورهای انگلستان، هلند، اسپانیا و استرالیا ۱۳ مقاله را در کنفرانس‌های علمی ارائه داده است. وی در حال حاضر محقق پُست دکتری در دانشگاه نیوساوس ویلز^{۱۹} در شهر سیدنی استرالیا است.

معرفی کتاب

از آنجا که نسخه انگلیسی این کتاب بسیار موفق بوده است و استقبال خوبی از آن صورت گرفته است، تا کنون چندین بار تجدید چاپ شده و تنها پس از گذشت سه سال از انتشار آن، ویرایش دوم آن نیز منتشر شده است. ترجمه اثر فوق نیز بر اساس ویرایش جدید انجام شده است. ویرایش جدید این اثر در سال ۲۰۱۰ منتشر شده^{۲۰} و در آن کل اثر مورد بازبینی قرار گرفته و آخرین ایده‌ها و پیشرفت‌ها در جستجو و ارزیابی متون ارائه شده است. بیشتر نمونه‌های موردی ارائه‌شده در این اثر، در زندگی واقعی دانشجویان قابل مشاهده و مربوط به نگارش مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های مروری در رشته‌های علوم اجتماعی و پزشکی است. کتاب حاضر راهنمای کاربردی گام‌به‌گام نگارش مقاله و پایان‌نامه

خاص می‌پردازد و محصول تازه‌ای عرضه نمی‌کند. تفاوت این نوع مقاله با مقاله تحلیلی این است که به ارائه نظریه جدیدی منتهی نمی‌شود. همچنین، وجه تمایز مقاله گردآوری با مقاله مروری نیز این است که ضرورتاً به سنجش و ارزیابی کلیه آثار پیشین نمی‌پردازد. در عوض مقاله مروری از طریق تحلیل کلان و ارزیابی انتقادی و همچنین مقوله‌بندی، یکپارچه‌سازی، ارزشیابی متون منتشرشده پیشین، سیر پیشرفت‌های جاری را برای روشن کردن مسأله‌ای مشخص دنبال می‌کند (حری، ۱۳۸۸، صص ۱۸۱-۱۸۳). اگرچه این نوع مقاله‌ها در سطح عالی خود، معمولاً توسط نویسندگانی تهیه می‌شود که با متون و نوشته‌های رشته خود کاملاً آشناست و به متخصص متون موضوعی شهرت دارد، اما انجام آن توسط دانشجویان به عنوان پایان‌نامه یا تمرینی با هدف آشنایی با نحوه انجام این نوع پژوهش‌ها امری است که حداقل در پژوهش‌های داخلی مورد غفلت واقع شده است. به نحوی که مرور پایان‌نامه‌های انجام‌شده داخلی نشان از کم‌توجهی به پژوهش‌های مروری دارد. این مسأله، خود می‌تواند ناشی از عوامل متعددی، از جمله نبود بخشی در آئین‌نامه انجام پایان‌نامه‌ها برای انجام پژوهش‌های مروری در دانشگاه‌های داخل باشد.

با وجود اینکه کتاب‌های زیادی در حوزه روش تحقیق در ایران تألیف و یا ترجمه شده است، اما موضوع این کتاب، یعنی چگونگی انجام تحقیق مروری، نگارش مقاله و پایان‌نامه بر اساس آن، در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است. جستجو در فهرست کتابشناسی ملی ایران نشان می‌دهد که تنها اثر مشابه که تا حدودی به آموزش روش تحقیق مروری پرداخته، کتاب پریخ و فتاحی (۱۳۸۴) با عنوان راهنمای نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی است.

این در حالی است که در سطح بین‌المللی به پژوهش‌های مروری توجه ویژه‌ای می‌شود. به عنوان نمونه، ناشر غیرانتفاعی مرور سالانه^۴ که در سال ۱۹۳۲ در کالیفرنیا تأسیس شد، هر ساله نشریه خود را در ۴۱ حوزه علوم و علوم اجتماعی منتشر می‌کند؛ که در آن به نقد منابع علمی می‌پردازد. هر مجلد شامل ۱۲ تا ۴۰ نقد و مقاله مروری جامع و موثق در هریک از این ۴۱ حوزه موضوعی است. هریک از این مقالات مروری، که توسط نویسندگان سرشناس همان حوزه نوشته شده‌اند، در امر تدریس و پژوهش طی سال‌های آتی بسیار مورد استفاده پژوهشگران قرار می‌گیرد. به دلیل استناد زیادی که به این تعداد محدود مقالات می‌شود، نشریات چاپ‌شده توسط این ناشر دارای ضریب تأثیر^۵ بالاست. بسیاری از نویسندگان این مقالات فهرستی به نکات اصلی و خلاصه مقالات دیگر می‌پردازند و جهت‌گیری پژوهش‌های آتی را نشان می‌دهند (Annual Reviews Website: 2013).

همچنین جستجو موضوعی در فهرست پیوسته منابع کتابخانه‌ای ورلدکت^۶ نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۱۳ بیش از ۶۰ کتاب در زمینه تحقیق مروری انجام شده است. به عنوان نمونه، یکی از کتاب‌های منتشرشده مشابه منبع در دست نقد، توسط ناشر

با وجود اینکه کتاب‌های زیادی در حوزه روش تحقیق در ایران تألیف و یا ترجمه شده است، اما موضوع این کتاب، در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است

پرسش‌های تحقیق، پاسخ می‌دهند. این مطالعات دارای مراحل چون پیروی از پیش‌نویس اولیه، ایجاد راهبرد جستجوی جامع، تعیین معیارهای گزینش منابع، ارزیابی انتقادی کیفیت و اعتبار تحقیقات شناسایی‌شده، ترکیب مقالات انتخاب‌شده در ارزیابی انتقادی (فراتحلیل و یا فراقوم‌نگاری) است.

نمونه معروف برای اجرای این نوع تحقیقات، توسط مؤسسه کوکران^{۲۴} انجام می‌شود. این سازمان بزرگ بین‌المللی که در سال ۱۹۹۳ تأسیس شده است، دستورالعمل جامعی برای چگونگی انجام پژوهش مروری ارائه کرده و محققان را به صورت کار گروهی برای انجام تحقیقات مروری نظام‌مند به کار گمارده است. در مقابل مرور نظام‌مند، مرور روایتی^{۲۵} قرار دارد که در آن اغلب توضیح واضحی پیرامون اینکه چه مطالعاتی وارد مرور می‌شوند و چگونه مورد نقد قرار می‌گیرند، وجود ندارد. لذا این نوع مرور ممکن است به یک مرور یک‌جانبه، غیرجامع و خطا‌دار از متون منجر شود.

در انتهای فصل نخست، تأکید شده که در بخش روش‌ها - که حجم زیادی از مقاله مروری را به خود اختصاص می‌دهند - باید به طور دقیق و شفاف توضیح داده شود که پژوهشگر چرا تحقیق مروری را به عنوان روش تحقیق انتخاب کرده است، چطور سؤال تحقیق را شناسایی کرده است. همچنین، در این بخش شرحی از راهبرد جست‌وجو، کلیدواژه‌هایی که مورد جست‌وجو قرار گرفته‌اند، نحوه نقد متون، نحوه کنار هم جمع نمودن و ترکیب متون و نیز نحوه انتخاب ابزار ارزیابی انتقادی با ذکر دلیل توضیح داده شوند.

فصل دوم با عنوان «چگونه می‌توانم یک سؤال تحقیق تدوین کنم؟» (صص ۴۷ تا ۷۳) ضمن تأکید بر این نکته که فرایند شکل‌گیری یک سؤال تحقیق می‌تواند طولانی و مشکل‌باشد، بر اهمیت تدوین یک سؤال تحقیق تأکید می‌کند؛ چرا که تعیین و شناسایی سوال تحقیق، در روش‌شناسی تحقیق بسیار مهم است و ساختاری را برای کل تحقیق مروری فراهم می‌کند. سؤال تحقیق باید متمرکز، نامبهم و برانگیزاننده بوده و با استفاده از متون قابل مدیریت و پاسخ دادن باشد. از اینرو، سؤال تحقیق، به جای اینکه مباحث کلی پیرامون یک موضوع خاص را مطرح کند، هدف تحقیق مروری را مشخص می‌کند و کانون تمرکز خاصی را برای مطالعه ایجاد می‌کند.

نکته‌ای که از نظر نویسنده کتاب دور نمانده است و در کل اثر مورد تأکید فراوان بوده، این است که تمامی عناصر و معیارهای تحقیق به موضوع و سؤال پژوهش ارتباط داده شده‌اند؛ گویی سؤال پژوهش، جهت‌جویی از انحراف از هدف اصلی پژوهش، نقطه عطف و کانون توجه در هر پژوهش مروری به شمار می‌آید.

فصل سوم با عنوان «کدام متون با تحقیق مروری من مرتبط هستند؟» (صص ۷۵ تا ۱۱۱) به پژوهشگر مروری یادآوری می‌کند که لازم است با همه انواع متونی که ممکن است بر اساس اهداف پژوهش خود با آنها برخورد کند، مطلع باشد. از اینرو، انواع متونی که ممکن است طی انجام پژوهش مروری با آنها مواجه شد، به طور کامل توضیح و نکات ظریف در این خصوص تشریح شده است. از انواع تقسیم‌بندی متون علمی می‌توان به

مروری در علوم پزشکی و بهزیستی است. در این اثر، فرایند انجام تحقیق مروری شامل تدوین سؤال، شناسایی متون مرتبط با موضوع تحقیق، پیگیری متون مرتبط با تحقیق، ابزارهای ارزیابی انتقادی متون و چگونگی کاربردی کردن آن، نحوه ترکیب داده به صورت یکپارچه، چگونگی نگارش نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها مناسب و نحوه منبع‌دهی مناسب و دقیق علمی، به صورت خلاصه شرح داده می‌شود. فهرست مطالبی که قرار است مورد بحث قرار گیرد، در آغاز هر فصل آمده است. همچنین، خلاصه و نکات کلیدی مطرح‌شده در پایان هر فصل، خواننده را در درک بهتر مطالب ارائه‌شده یاری می‌کند. پانویس‌های کتاب، که بیشتر آنها معادل انگلیسی کلمات و عبارات ترجمه‌شده به فارسی و گاه توضیحات مترجم در خصوص عبارتی است، به خوبی در ترجمه اثر رعایت شده است. از ویژگی‌های مثبت کتاب می‌توان به توصیف و توضیح برخی کلمات در انتهای کتاب و در بخش واژه‌نامه اشاره کرد. کلمات و عبارات‌های این واژه‌نامه فارسی که کنار هر عبارت معادل انگلیسی آنها در داخل پرانتز قرار گرفته است، در داخل متن اصلی به صورت برجسته^{۲۶} مشخص شده‌اند. از آنجا که برخی لغات تخصصی ممکن است برای خواننده مبتدی ناآشنا باشد، مطالعه این واژه‌نامه می‌تواند بسیار مفید باشد.

کتاب شامل ۸ فصل است که در هر کدام از فصول به یکی از مراحل انجام یک تحقیق مروری می‌پردازد. فصل اول با عنوان «چرا باید تحقیق مروری در علوم پزشکی و اجتماعی انجام دهیم؟» (ص ۲۱ تا ۴۶)، در آغاز به اهمیت تحقیقات مروری می‌پردازد و سپس انواع مختلفی از تحقیقات مروری و آنچه این نوع تحقیقات را از دیگر انواع تحقیق و نوشته‌های علمی متمایز می‌کند، ارائه شده است. در این فصل اشاره شده که دو عامل که باعث شده تا تحقیق‌های مروری از اهمیت زیادی برخوردار شوند، یکی مواجهه متخصصان و پژوهشگران با حجم انبوه و فزاینده‌ای از متون علمی در حوزه تخصصی خود است، به نحوی که نمی‌توان از آنها انتظار داشت همه اطلاعات مرتبط با یک موضوع را خوانده و تحلیل کنند؛ و دیگری اقدامات مبتنی بر شواهد^{۲۷} است که به تدریج از اوایل دهه ۱۹۷۰ ظهور و گسترش یافته است. در آن زمان متخصصان در مورد صحت اقداماتشان دچار تردید شدند و برای مراقبت‌هایی که ارائه می‌کردند در جستجوی دلیل علمی برآمدند؛ در حالی که پیش از آن، اقدامات گاهی بر پایه تجربه و سنت بود. این اصطلاح به کاربرد مناسب دانش حاصل از تحقیقات در اقدامات عملی اشاره دارد و به عنوان استفاده هوشمندانه، صریح و سنجیده از بهترین شواهد موجود برای تصمیم‌گیری توصیف شده است.

در این فصل، همچنین اشاره شده است که با تحلیل تعداد زیادی از مقالات در تحقیق مروری، می‌توان به چنان بینش و کشف‌های نوینی دست یافت که با مطالعه تک‌تک این مقالات به طور مجزا و عدم برقرار پیوند بین آنها غیرممکن بود. سپس به معرفی مرور نظام‌مند^{۲۸}، به عنوان دقیق‌ترین نوع تحقیقات مروری اشاره شده است که در آن روش‌های بسیار دقیق برای جست‌وجو، نقد و ترکیب متون استفاده می‌شود. مرورهای نظام‌مند، خلاصه‌ای موجز از بهترین شواهد موجود هستند، که به

کتاب حاضر راهنمای کاربردی گام‌به‌گام نگارش مقاله و پایان‌نامه مروری در علوم پزشکی و بهزیستی است

دارند، شناسایی کنیم؟ ۳. آیا کیفیت این متون به اندازه کافی بالا هست که در تحقیق مروری من وارد شوند؟ سؤال اول را می‌توان با خواندن متن کامل اثر پاسخ داد. در پاسخ به سؤال دوم، لازم است بررسی کرد که آیا توانسته‌اید متونی را که در پاسخ‌گویی به سؤال شما از بیشترین اولویت برخوردارند، شناسایی کنید. باید دقت کرد که به چه نوع مدرکی نیاز هست. اما برای پاسخ به سؤال سوم، نیاز به ارزیابی انتقادی است؛ بدین معنا که تمام مطالب منتشرشده‌ای که در تحقیق مروری مورد استفاده قرار گرفته‌اند، باید از لحاظ مرتبط بودن و نقاط قوت و ضعف بررسی شوند. ارزیابی انتقادی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های تحقیق مروری ذکر شده که میان یک مرور و انشای علمی سنتی تفاوت ایجاد می‌کند. به منظور شروع چنین ارزیابی‌ای، پژوهشگر مروری باید از خود بپرسد که چرا این مطالعه انجام شده، چگونه انجام شده و یافته‌های اصلی آن چه بوده‌اند.

در ادامه بحث، ابزارهای ارزیابی انتقادی و نحوه استفاده از آنها آمده است. مجموعه ابزار ارزیابی انتقادی برای انواع خاصی از تحقیقات (که در فصل سوم به آن پرداخته شده است)، برنامه مهارت ارزیابی انتقادی (کاسپ)^{۳۱} معرفی شده است که در دانشگاه آکسفورد طراحی و تولید شده است و متن کامل آن نیز از طریق اینترنت قابل دسترسی است. همچنین، بیانیه کسرت^{۳۲} که در سال ۱۹۹۶ صادر شده و طی سال‌های بعد مورد بازبینی قرار گرفته است، از دیگر ابزارهای مفید برای ارزیابی انتقادی پژوهش‌ها به شمار می‌رود، اما به پژوهشگران توصیه شده تا تنها یکی از ابزارها را از میان ابزارهای مختلف ارزیابی انتقادی انتخاب کنند و استفاده کنند تا ارزیابی آنها به صورت منسجم باشد.

مرحله آخر از تحقیق مروری، ترکیب مدارک ارزیابی شده و ارائه یافته‌هاست. از اینرو، فصل ششم به چگونگی یکپارچه‌سازی یافته‌ها پرداخته است (صص ۱۹۷ تا ۲۲۰). این فصل بیانگر رویکردی ساده‌شده برای ترکیب متون در یک تحقیق مروری است. در ادامه به سه رویکرد پیشرفته با عنوان فراتحلیل، فراقوم‌نگاری و فرامطالعه برای جمع‌بندی متون اشاره شده است. فراتحلیل یک روش برای ترکیب کردن مقالاتی است که نتایجشان با آمار (روش کمی) ارائه شده است که در سال ۱۹۷۶ توسط ژن گلاس^{۳۳} ابداع شد. فراتحلیل تعداد زیادی از نتایج، تنها در صورتی امکان‌پذیر است که نتایج انتخاب‌شده و ذات مطالعات مشابه یکدیگر باشند. روش‌های مختلف مقایسه کردن و مقابل هم گذاشتن متون مورد بحث قرار گرفته است و روشی مناسب برای کسانی که فرایند تحقیق مروری برایشان جدید است، ارائه شده است. فراتحلیل که در مورد ترکیب تمام انواع تحقیقات کیفی استفاده می‌شود، در سال ۱۹۸۸ توسط نوبلیت و هیر^{۳۴} ابداع شد. این نوع رویکرد، شامل تعیین کلمات کلیدی، عبارت‌ها، استعاره‌ها و عقایدی است که در تمام یا بخشی از مطالعات آمده‌اند و به جای خلاصه‌شدن تفسیر می‌شوند. هدف تعیین کردن رابطه میان مطالعات است. سومین روش که برای گردهم‌آوردن مطالعات کیفی است، فرامطالعه نام دارد که توسط پترسون و همکارانش در سال ۲۰۰۱ ابداع شد.

پژوهش تجربی اصیل، مرورهای نظام‌مند، پژوهش کمی و کیفی اشاره کرد. همچنین، والاس و ورای^{۳۵} (۲۰۰۶، صص ۹۲) متون و منابع اطلاعاتی را به چهار دسته نظری^{۳۷}، تحقیقی، عملی^{۳۸} و سیاستگذاری^{۳۹} تقسیم‌بندی کرده‌اند. به عنوان مثال، مطالعات مقطعی، به عنوان نوعی از روش کمی، شواهد قوی را برای نشان دادن کارایی مداخله ارائه نمی‌دهند، اما برای سنجش کارهای خاص، نگرش‌ها و رفتارهای یک گروه از مردم مفید هستند. یا اگر سؤال تحقیق مروری در پی تجربه بیمار یا مددجو از یک موقعیت خاص باشد، مطالعات پدیدارشناسی، به عنوان نوعی از روش کیفی، مناسب خواهد بود. همچنین، از آنجا که هر نویسنده هنگام استناددهی به منابع دیگر، ممکن است برداشت‌های شخصی از آن منبع را هم در اثر خود بیاورد، از اینرو توصیه شده تا جایی که امکان دارد و امکان دسترسی به متن کامل مقاله اصلی وجود دارد، هنگام نقل و قول به همان منبع اصلی و اولیه ارجاع داده شود.

در ادامه توضیح داده شده است که در بررسی انواع مختلف سؤال تحقیق، برخی از انواع شواهد تحقیقی از برخی دیگر قوی‌تر و به واقعیت عینی نزدیک‌تر هستند که پژوهشگر باید این نوع منابع را در اولویت قرار دهد. از اینرو، انواع زیادی از سلسله مراتب شواهد^{۴۰} وجود دارد که این امکان را می‌دهد تا بتوان روش‌های تحقیقی مختلف را بر طبق قدرت شواهدی که فراهم می‌کنند، رتبه‌بندی کرد و شواهدی را که بیشترین ارتباط را با سؤال تحقیق مروری دارند، برگزید.

فصل چهارم به این سؤال پاسخ می‌دهد که «چگونه به جستجوی متون پردازم؟» (صص ۱۱۳ تا ۱۴۴). این فصل مطالبی با ارائه راهبردی که به روشنی تعریف شده آغاز شده است. یک راهبرد نظام‌مند جستجو باعث می‌شود که به طیف جامعی از متون که با سؤال تحقیق مرتبطند، دسترسی یافت. راهبردهای جستجوی منابع باید طیف متنوعی از رویکردها، از جمله جستجوی الکترونیکی، جستجوی دستی و فهرست منابع را شامل شود. پژوهشگر همچنین باید از نقاط قوت و محدودیت‌های هر یک از این رویکردها آگاهی داشته باشد و آن را در پژوهش خود ذکر کند. در ادامه این فصل، اهمیت ذکر معیارهای ورود و خروج روشن برای تحقیق مروری مورد تأکید قرار گرفته است. این معیارها تضمینی برای جستجوی متون اختصاصی مرتبط با سؤال تحقیق هستند. متون غیرمرتبط، با وجود جالب بودنشان، نباید وارد مطالعه شوند؛ در غیر این صورت، تمرکز تحقیق مروری از دست خواهد رفت. در این فصل ضمن اشاره به نحوه مدیریت منابع تحقیق، پایگاه‌های اطلاعاتی معروف و رایج در حوزه علوم اجتماعی و پزشکی نیز معرفی شده‌اند. در این فصل، به نقش و اهمیت کتابدار مرجع دانشگاهی، به عنوان دستیار پژوهشگر، تأکید ویژه‌ای شده و به پژوهشگران توصیه شده تا به این افراد، جهت یافتن پیشینه و مشاوره علمی رجوع کنند.

فصل پنجم با عنوان «چگونه به ارزیابی انتقادی متون پردازم؟» (صص ۱۴۵ تا ۱۹۶)، ضمن بیان اهمیت ارزیابی انتقادی، سه سؤال کلی را در هنگام بررسی و ارزیابی متون مورد توجه قرار داده است: ۱. آیا متونی را که جستجو و پیدا کرده‌ام، با مرور من مرتبط است؟ ۲. آیا موفق شده‌ام متونی را که در سلسله مراتب شواهد جایگاه بالایی

تحقیق مروری، همانند

دیگر روش‌های

تحقیق، ابتدا به

شناسایی سؤال

تحقیق می‌پردازد.

سپس بر اساسی آن

به جستجو و تحلیل

متون مرتبط پرداخته

تا با استفاده از یک

رویکرد نظام‌مند بتواند

به سوال تحقیق پاسخ

دهد

این روش نه تنها شامل بررسی داده‌های جمع‌آوری شده در هر مطالعه است، بلکه به روش انجام شدن مطالعه‌ها و چارچوب نظری زمینه‌ای مطالعات هم توجه می‌کند. در ادامه این فصل به مشکلات این روش‌ها، کدگذاری، مقایسه کدها و موضوعات و نگارش نتایج اشاره شده است.

فصل هفتم به چگونگی نگارش یافته‌ها، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها مناسب و بحث پیرامون سؤالات پاسخ داده نشده پرداخته است (صص ۲۲۱ تا ۲۲۷)؛ به نحوی که نتایج و پیشنهادها تحقیق مروری باید به طور مستقیم از مطالعه تحقیق حاصل شده باشند، نه اینکه ناشی از ایده‌های از پیش تصور شده باشند.

در فصل هشتم به نحوه ارائه تحقیق مروری در قالب یک ساختار پیشنهادی اشاره شده است (صص ۲۲۹ تا ۲۳۴). در ادامه نیز مهمترین و اصلی‌ترین نکات برای نوشتن و ارائه تحقیق مروری ذکر شده است. همچنین، در این فصل اهمیت منبع‌دهی مناسب و دقیق علمی در سراسر فرایند نوشتن تحقیق مروری مورد بحث قرار گرفته است.

پس از پایان فصل هشتم، به برخی سؤالات مهم و رایج، که خواننده و پژوهشگر ممکن است در طول فرایند تحقیق مروری با آن مواجه شود، پاسخ داده شده است؛ از جمله: پایان‌نامه با انشای علمی چه فرقی می‌کند؟ چطور به کارم ساختار دهیم، از اول شخص استفاده کنیم یا سوم شخص؟ از منابع چگونه استفاده کنیم؟ چگونه از سرقت علمی و ارائه نادرست خودداری کنیم؟ استاد راهنمای من چه نقشی دارد؟

نگاهی تحلیلی به اثر (امتیازها و کاستی‌ها)

در این اثر انواع مختلف پژوهش مروری که هر پژوهشگری ممکن است در حین انجام پژوهش با آنها مواجه شود، آورده شده است. مثال‌های متعدد و واقعی، تأکید بر اهمیت ایجاد سؤال پژوهش در شروع هر پژوهش، ارائه رهنمودهایی جهت شیوه انجام جستجوی منابع اطلاعاتی مرتبط و نیز جزئیات دقیق و کامل از نحوه استفاده از ابزارهای ارزیابی انتقادی از دیگر ویژگی‌های مثبت این اثر است. مثال‌های کاربردی و عملی بسیار دقیق و واضح نشان از تخصص و مهارت نویسنده در انجام تحقیق‌های مروری دارد.

نویسنده در انتخاب موضوعاتی که توضیح داده است و سطح توضیحات، بسیار حساب‌شده عمل کرده است. از طرفی، از وارد شدن به جزئیات دشوار و ملالت‌بار خودداری کرده و از سوی دیگر، از کلی‌گویی بیش از حد نیز اجتناب کرده است. برای مثال، نویسنده استدلال کرده است برای بررسی متون، محقق باید با انواع مقالات و نحوه بررسی آنها آشنا باشد. به همین دلیل، به ذکر توضیحاتی مختصر و مفید در مورد انواع تحقیقات پرداخته است.

اهمیت این کتاب از این جهت است که شیوه‌ای نظام‌مند برای تدوین یک پیشینه معرفی می‌کند. همچنین خواننده را بیشتر با تحقیق مروری به عنوان یک شیوه تحقیق آشنا می‌سازد. از بُعد ترجمه، به نظر می‌رسد نیمه دوم کتاب نسبتاً روانتر از نیمه اول آن به فارسی برگردانده شده است. این مسأله، همانطور که در معرفی مترجمان آمد، می‌تواند ناشی از تسلط زبانی و تجربه

بیشتر مترجم اول کتاب (که بخش دوم کتاب را ترجمه کرده است) باشد، اما در کل، در برگردان واژه‌ها و عبارات اصلی بین دو مترجم ناهماهنگی دیده نمی‌شود که نشان از هماهنگی بین مترجمان کتاب دارد. همچنین، هنگام ترجمه، در برخی موارد جمله‌بندی و ترتیب کلمات (جای فعل، فاعل، صفت و قید) به درستی رعایت نشده است. به نحوی که گاه جمله‌بندی به ترتیب دستور زبان انگلیسی نزدیکتر است. همچنین، در برخی جملات بهتر بود به جای ترجمه تحت‌اللفظی، از ترجمه معنایی استفاده می‌شد. مثلاً، در ابتدای همان صفحه، جمله «علاوه بر این، برای متخصصانی است که دوباره می‌خواهند به مطالعه برگردند» یا در صفحه ۷۱ جمله «به طور کلی مجزا است از مقدمه کلی شما که در آن حوزه موضوعی مورد علاقه‌تان را خلاصه می‌کنید»، یا در صفحه ۷۰ جمله «همان طوری که فرایند جستجو و کاوش را سپری می‌نمایند...» مبهم و تحت‌اللفظی ترجمه شده و به جملات قبل و بعد توجهی نشده است. از اینرو، به نظر می‌رسد این اثر نیاز به ویرایش ادبی و بازخوانی دارد.

بهتر بود واژه Reviewer بجای ترجمه به «مرورگر»، به «پژوهشگر مروری» (یا منتقد) ترجمه می‌شد؛ چرا که واژه مرورگر، به خاطر استفاده و کاربرد زیاد آن، بیشتر یادآور کلمه Browser در حوزه کامپیوتر است.

حروفچینی برخی از کلمات متن به درستی انجام نشده است. مثلاً در صفحه ۶۱ کلمه «نموده» به صورت «نموده» آمده یا در همان صفحه گذاشتن علامت سؤال در انتهای سرتیر لزومی ندارد؛ چرا که جمله به صورت خبری بیان شده، نه سوالی! یا در داخل کادر صفحه ۲۷ و ۴۰ به اشتباه «مارلو» به صورت «مارلو»؛ در صفحه ۲۲ به جای «تصاویر»، «تصویر»؛ در صفحه ۶۹ به جای «سورن»، «فورن» و در صفحه ۶۶ به جای «متمرکز»، «تمرکز» نوشته شده است. در صفحه ۲۳ واژه Lancet در پانویس دو بار تکرار شده است؛ یا حرف «که» در صفحه ۱۱۵ دوبار پشت سر هم تکرار شده است. تعداد این موارد از حد متعارف بیشتر به نظر می‌رسد.

در واژه‌نامه آخر کتاب (صفحات ۲۴۵ تا ۲۵۰)، که بر اساس الفبای فارسی منظم شده است و در کنار عنوان فارسی، معادل انگلیسی آن در داخل پرانتز قرار داده شده است، برخی مدخل‌ها در جای الفبایی خود مرتب نشده‌اند (مثل مدخل‌های «تحلیل» یا «اقدام پژوهشی»).

فهرست منابع و مآخذ در کتاب ترجمه‌شده نیامده است. این در حالی است که ذکر مآخذ می‌تواند به عنوان معیاری برای ارزیابی ارتباط محتوایی و ظاهری اثر اصلی برای خواننده محسوب شود. علی‌رغم این مسأله، با مشاهده ارجاع‌های درون‌متنی می‌توان دریافت که نویسنده اثر از منابع روزآمد استفاده کرده است؛ به نحوی که بیشتر این منابع بعد از سال ۲۰۰۰ بوده و حتی به یک سال قبل از چاپ اثر هم می‌رسد (برای مثال صفحه ۱۵۶، وولپامز^{۳۵} و همکاران، ۲۰۰۹).

فراقوم‌نگاری شامل
تعیین کلمات کلیدی،
عبارت‌ها، استعاره‌ها
و عقایدی است که
در تمام یا بخشی از
مطالعات آمده‌اند و
به جای خلاصه‌شدن
تفسیر می‌شوند. هدف
تعیین کردن رابطه
میان مطالعات است.

15. barbodalipour@gmail.com
16. p.sarrami@unsw.edu.au AND psarrami@yahoo.com
17. University of Nottingham, Nottinghamshire Healthcare
۱۸. متن کامل پایان‌نامه ایشان، از طریق این لینک قابل دسترس است: <http://etheses.nottingham.ac.uk/1019>
19. University of New South Wales
۲۰. در اثر ترجمه شده، متأسفانه اشاره‌ای به سال انتشار کتاب اصلی نشده است.
21. bold
22. Evidence-based practice
23. Systematic reviews
24. Cochrane collaboration
25. Narrative reviews
26. Wallace and Wray
27. Theoretical
28. Practical
29. Policy
30. Hierarchy of evidence
31. The Critical Appraisal Skills Programme (CASP)
32. CONSORT (Consolidated Standards of Reporting Trials) statement
33. Gene Glass
34. Noblit and Hare
35. Woolliams

مآخذ

- پربخ، مهری؛ فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۴). راهنمای نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی (برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی). تهران: کتابدار.
- حری، عباس (۱۳۸۸). آئین نگارش علمی. ویرایش ۳. تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.
- Annual Reviews Mission Statement (2013). OUR MISSION & OUR FOUNDER. Retrieved December 30, 2013 from the world wide web: <http://www.annualreviews.org/page/about/our-mission-and-our-founder>
- Hart, Chris (2002). Doing a literature review: releasing the social science research imagination. London: SAGE
- Wallace, Mike; Wray, Alison (2006). Critical Reading and Writing for Postgraduates. SAGE Publications Ltd. 240 pages

سخن پایانی

هدف تحقیق مروری، یافتن متون مرتبط با موضوع تحقیق و نیز جستجو برای مرور و نقد آن است تا درک خود را از تحقیق و روش‌هایی که پیش از این در حوزه مورد نظر به کار رفته‌اند، نشان دهد. همانطور که ذکر شد، تحقیق مروری تحقیقی است که به مطالعه جامع و تفسیر متونی می‌پردازد که به یک موضوع خاص مرتبط هستند. تحقیقات مروری به علت خلاصه کردن متون در دسترس در مورد یک موضوع، معنا بخشیدن به انبوهی از تحقیقات، ارائه تحلیل از متون موجود و بی‌نیاز ساختن خوانندگان از مطالعه تک‌تک تحقیقات مربوطه، ارائه تصویری کامل از موضوع و دست یافتن به کشف‌های نوین از اهمیت فراوانی برخوردار هستند؛ به دقیق‌ترین نوع تحقیقات مروری، مرور نظام‌مند گفته می‌شود. کتاب «چگونه یک تحقیق مروری انجام دهیم؟» به زبانی ساده، مختصر و مفید به نگارش درآمده و می‌تواند مورد استفاده پژوهشگران و دانشجویان در مقاطع مختلف قرار بگیرد.

از آنجا که انجام پژوهش‌های مروری در کشور ما هنوز به طور شایسته‌ای مورد توجه قرار نگرفته است، ترجمه این اثر گام مؤثری برای ترغیب محققان در انجام مطالعات مروری است و از این جهت تلاش مترجمان محترم در ترجمه این اثر ستودنی و قابل تقدیر است.

پی‌نوشت‌ها

1. std_vafaeian@khu.ac.ir
2. mansourian@khu.ac.ir
3. Annual Reviews Mission Statement (2013)
4. www.annualreviews.org
5. Impact Factor
6. www.worldcat.org
7. SAGE
8. Hart, Chris
9. Book Title: Doing a literature review: releasing the social science research imagination
10. Helen Aveyard. haveyard@brookes.ac.uk
11. Oxford Brookes University
12. King's College University
۱۳. برخی دیگر از کتاب‌های تألیفی برجسته وی، علاوه بر همین کتابی که در این گفتار به معرفی و نقد آن پرداخته شده است، به قرار زیر است: A Beginner's Guide to Evidence Based Practice' (1st and 2nd Edition) with Pam Sharp
- A Beginner's Guide to Critical Thinking and Writing' with Pam Sharp and Mary Woolliams
۱۴. برای اطلاعات بیشتر به وب سایت وی مراجعه کنید: <http://www.chc.brookes.ac.uk/dr-helen-aveyard>

اهمیت این کتاب از

این جهت است که

شیوه‌ای نظام‌مند

برای تدوین یک

پیشینه معرفی می‌کند.

همچنین خواننده

را بیشتر با تحقیق

مروری به عنوان یک

شیوه تحقیق آشنا

می‌سازد